

Zobacz zmiany

rpo.podkarpackie.pl

Biuletyn informacyjny Regionalnego Programu Operacyjnego
Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020

4(5)/2016
egzemplarz bezpłatny
ISSN 2450-3649

KOMUNIKACYJNA BRAMA EUROPY

Kosmiczna szansa • Chcesz się rozwijać, poszerz horyzonty

w numerze

4

AKTUALNOŚCI

Śladem unijnych inwestycji • Baza Usług Rozwojowych • Forum Inteligentnego Rozwoju

6

ROZMOWA NUMERU – Kosmiczna szansa

Przemysł lotniczy i kosmiczny wybraliśmy na inteligentną specjalizację, co ułatwi zaangażowanie Funduszy Europejskich w projekty związane z tymi branżami – mówi Władysław Ortyl, Marszałek Województwa Podkarpackiego

8

TRANSPORT – Inteligentny Rzeszów

W Rzeszowie idea inteligentnego miasta ma zwolenników zarówno wśród przedsiębiorców, aktywistów miejskich, przedstawicieli nauki i kultury, jak i władz miasta

10

DOBRE PRAKTYKI – Nowoczesna komunikacja miejska

Samorząd Rzeszowa zainwestował ponad 535 mln zł w infrastrukturę drogową i nowoczesne rozwiązania teleinformatyczne

12

INFRASTRUKTURA KOMUNIKACYJNA – Komunikacyjna brama Europy

Rozwój infrastruktury transportowej jest jednym z priorytetów RPO WP

14

EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY – Dobry czas dla przedsiębiorczości społecznej

Nowelizacja ustawy o zamówieniach publicznych i pojawienie się dodatkowych możliwości finansowania otwiera przed sektorem ekonomii społecznej nowe możliwości

16

VADEMECUM B+R – Chcesz się rozwijać, poszerz horyzonty

Program Horyzont 2020 to największy w historii Unii Europejskiej program na rzecz badań i innowacji o budżecie wynoszącym niemal 80 mld euro

18

PROMOCJA – Więcej opowieści, mniej statystyki

W promocji projektów z powodzeniem można wykorzystać komunikację opartą na autentycznej narracji

19

TRWAJĄCE NABORY WNIOSKÓW / ROZRYWKA

Informacja o naborach w I kwartale 2017 r.

Wydawca:

Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego
Departament Zarządzania Regionalnym Programem Operacyjnym
al. Ł. Ciepłińskiego 4, 35-010 Rzeszów
tel. +48 17 747 67 05
faks +48 17 747 67 39
e-mail: drp@podkarpackie.pl, info.rpo@podkarpackie.pl
www.rpo.podkarpackie.pl
www.facebook.com/rpowp2020

Realizacja:

Smartlink Sp. z o.o.
ul. Zjazd 2/4, 60-653 Poznań
tel. +48 61 849 90 40
e-mail: biuro@smartlink.pl
www.smartlink.pl

Redakcja i koordynacja: Iwona Gutowska
Korekta: Agata Rokita
Projekt i skład: Maciej Pachowicz
Współpraca: Joanna Skrzypek (UMWP)
Fotografie na okładce: Robin Holm

MIASTO PRZYSZŁOŚCI

Fot. archiwum UMWP w Rzeszowie

Zdjęcie: Władysław Ortyl,
Marszałek Województwa
Podkarpackiego

Większość mieszkańców Unii Europejskiej mieszka w miastach – to ok. 360 mln osób. Aglomeracje miejskie z jednej strony są siłą napędową rozwoju gospodarczego (oferują korzystne warunki dla wszelkiego rodzaju działalności i tworzą 85% unijnego PKB), a z drugiej odpowiadają za 70% światowej emisji dwutlenku węgla. Choć każde miasto jest wyjątkowe, to wszystkie stoją przed podobnymi wyzwaniami: zanieczyszczeniem powietrza, zakorkowanymi ulicami, brakiem miejsc parkingowych, mało efektywnym transportem publicznym. Konieczne jest zatem podjęcie działań służących rozwiązaniu najważniejszych problemów współczesnych miast.

W obecnej perspektywie finansowej do programów regionalnych wprowadzono koncepcję Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych, dzięki której władze miast mogą w większym niż do tej pory stopniu decydować, na co chcą przeznaczyć środki unijne. Wzmocnieniu roli miast służy także Pakt Amsterdamski, podpisany w maju tego roku przez ministrów odpowiedzialnych za politykę spójności w państwach członkowskich Unii. Dokument ten zachęca do zarządzania miastami ponad podziałami administracyjnymi i terytorialnymi w partnerstwie z instytucjami unijnymi, organami władz publicznych, organizacjami społecznymi oraz biznesem. Pakt zakłada działania w ramach 12 partnerstw tematycznych: jakość powietrza, włączenie migrantów i uchodźców, ubóstwo w miastach, mieszkalnictwo, gospodarka o obiegu zamkniętym, dostosowanie do zmian klimatycznych, przemiany energetyczne, mobilność miejska, technologie cyfrowe, zamówienia publiczne, miejski rynek pracy oraz zrównoważone użytkowanie gruntów i rozwiązania oparte na środowisku naturalnym. Tylko w formie dialogu uda się wypracować inteligentne rozwiązania służące zrównoważonemu rozwojowi miast.

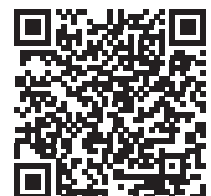
Unijne wsparcie finansowe i korzystne zmiany legislacyjne w ustawie Prawo zamówień publicznych sprzyjają rozwojowi przedsiębiorczości społecznej na Podkarpaciu. Podmioty ekonomii społecznej, udzielając wsparcia osobom niepełnosprawnym bądź bezrobotnym, umożliwiają im powrót do aktywnego życia społecznego bądź zawodowego. W ramach RPO WP na ten cel przeznaczono ponad 43 mln euro. Nowym źródłem finansowania są instrumenty zwrotne dostępne w programach krajowych. W kwietniu tego roku Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej podpisało z Bankiem Gospodarstwa Krajowego umowę na dofinansowanie projektu *Wdrożenie instrumentu pożyczkowego i reporenceniowego w ramach Krajowego Funduszu Przedsiębiorczości Społecznej* w ramach działania 2.9 *Rozwój ekonomii społecznej* Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER). Łączna kwota przewidziana na realizację zadań to 158,9 mln zł. Z tego 154,5 mln zł przeznaczono na pożyczki dla podmiotów ekonomii społecznej, które mają trudności w zdobyciu kredytu komercyjnego w bankach. Pozostałe 4,4 mln zł zarezerwowano na instrument reporenceniowy, którego celem jest zwiększenie dostępności zewnętrznych źródeł finansowania dla podmiotów ekonomii społecznej za pośrednictwem systemu funduszy poręczeniowych.

Zapraszam do lektury!

Władysław Ortyl, Marszałek Województwa Podkarpackiego

Biuletyn w wersji mobilnej dostępny jest pod adresami:
rpo.podkarpackie.pl oraz **http://online.smartlink.pl/zobacz-zmiany-04-2016**

Można go również obejrzeć, skanując zamieszczony obok kod.

Śladem unijnych inwestycji

Jarosław, Przemyśl, Horyniec to tylko niektóre z miejsc, jakie odwiedzili dziennikarze podkarpackich mediów podczas październikowego wyjazdu zorganizowanego przez Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego. Celem było pokazanie inwestycji zrealizowanych za pomocą unijnego dofinansowania w ramach RPO WP.

Zdjęcie: Ośrodek Kultury i Formacji Chrześcijańskiej w Jarosławiu

Zdjęcie: Zespół Cerkiewny w Radużu

Zdjęcie: zbiory Muzeum Kresów w Lubaczowie

Ośrodek Kultury i Formacji Chrześcijańskiej im. Służebnicy Bożej A. Jenke w Jarosławiu wykorzystał unijne wsparcie, które umożliwiło renowację i modernizację zabytkowego opactwa. Dzięki temu udało się utworzyć powierzchnię wystawienniczą, gdzie mieści się obecnie kilkanaście wystaw nie tylko o tematyce religijnej. W Muzeum Archidiecezjalnym w Przemyślu dziennikarzy zachwycała ekspozycja zabytkowych ikon pochodzących z różnych miejsc Podkarpacia. W tej samej miejscowości unijne środki pozwoliły na rewitalizację obiektu klasztorowego, mieszczącego się przy ul. ks. J. Popiełuszki, w którym powstał Dom Opieki Społecznej oraz kompleks rehabilitacyjno-leczniczy. Na poddaszu wygospodarowano dodatkowe pomieszczenia na mieszkania treningowe dla osób dorosłych z niepełnosprawnością intelektualną. Ich mieszkańcy przygotowują się do funkcjonowania w codziennym życiu. Bardzo potrzebna – zdaniem dziennikarzy – okazała się inwestycja zrealizowana przez Gminę Wiązownica, która unijne wsparcie przeznaczyła na remont i budowę ścieżki rowerowej prowadzącej do turystycznej miejscowości Radawa. – Kąpielisko w Radawie jest bardzo popularne wśród mieszkańców regionu, a możliwość dojazdu do niego rowerem na pewno zwiększa

atrakcyjność tego miejsca i samej gminy – zauważyła dziennikarka Barbara Kozłowska z Radia Rzeszów. Pierwszy dzień zakończył się konkursem, w którym dziennikarze mogli sprawdzić, jaką mają wiedzę o Funduszach Unijnych.

Drugiego dnia pokazano projekty zrealizowane w Cieszanowie, Lubaczowie i Horyńcu. W Cieszanowie udało się rozbudować Środowiskowy Dom Samopomocy – powstało tam kilka pracowni dla podopiecznych oraz przeszklony dziedziniec. Władze Cieszanowa przystąpiły do realizacji kolejnej inwestycji – Domu Dniennego Pobytu Seniorów. Unijne wsparcie na ten projekt pozyskano już z RPO WP 2014-2020. W Lubaczowie dziennikarze odwiedzili Muzeum Kresów, które dzięki dotacji dołączyło do projektu „Wirtualne Muzea Podkarpacia”. Teraz najcenniejsze zbiory z lubaczowskiego muzeum można obejrzeć w internecie. Ostatnią inwestycją na trasie był budynek uzdrowiska w Horyńcu. Unijne pieniądze pozwoliły na przeprowadzenie termomodernizacji obiektu oraz zagospodarowanie dla kuracjuszy poddasza.

Monika Konopka
Biuro prasowe UMWP

Zdjęcie: wizyta w Muzeum Archidiecezjalnym w Przemyślu

Zdjęcie: dziennikarze podkarpackich mediów

For: archiwum UMWP w Rzeszowie (X5)

Baza Usług Rozwojowych

Największym atutem każdej firmy są kompetentni i profesjonalni pracownicy. Warto zatem zadbać o ich rozwój zawodowy. Pomocna będzie w tym Baza Usług Rozwojowych działająca pod adresem uslugirozwojowe.parp.gov.pl. Przedsiębiorca znajdzie tu szeroką i kompleksową ofertę szkoleń, w tym m.in. kwalifikacyjne kursy zawodowe, kursy umiejętności zawodowych, studia podyplomowe, egzaminy, ale też wsparcie doradcze, porady eksperckie czy coaching. Wystarczy wpisać, czego ma dotyczyć szkolenie, gdzie ma się odbyć i określić przedział cenowy. System przeszuka dostępne oferty i pokaże tylko te, które spełniają nasze wymagania. Można też skorzystać z tzw. giełdy usług. Podmioty zarejestrowane w Bazie przygotowują ofertę szkoleniową, która uwzględni specyficzne oczekiwania i potrzeby firmy. Wiarygodność ofert jest weryfikowana przez PARP, a każdy, kto skorzystał ze szkolenia, ocenia usługi, dzieląc się swoimi rekomendacjami z innymi użytkownikami portalu.

Zdjęcie: Baza usług rozwojowych

Fot. mocup.com

Forum Inteligentnego Rozwoju

21 października w Centrum Wystawienniczo-Kongresowym w Jasionce spotkali się przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego, władze szkół wyższych, instytutów badawczych oraz zarządy innowacyjnych przedsiębiorstw. Wszystko za sprawą Forum Inteligentnego Rozwoju, którego celem było budowanie ścisłych relacji między światem nauki, biznesu i samorządów. W tym ogólnopolskim wydarzeniu, będącym odpowiedzią na perspektywę unijną 2014-2020, uczestniczyło 500 osób. Forum składało się z 12 konferencji podzielonych na trzy sesje. Efektywne wyko-

Zdjęcie: w Forum uczestniczyło 500 osób

Zdjęcie: 12 konferencji podzielono na 3 sesje

Fot. archiwum UMWP w Rzeszowie (X2)

rzystanie środków unijnych, procesy wspomagające komercjalizację innowacyjnych rozwiązań polskich firm, a także innowacje technologiczne w kontekście jakości życia mieszkańców polskich miast to tylko część zagadnień poruszonych podczas spotkania. Zwieńczeniem wydarzenia była Gala Polskiej Nagrody Inteligentnego Rozwoju. Wyróżnienia odebrało 60 laureatów nagrodzonych w sześciu kategoriach: innowacyjna firma, uczelnia wyższa, jednostka naukowa, jednostka samorządu terytorialnego, państwa jednostka budżetowa, fundacja.

KOSMICZNA SZANSA

Zdjęcie: Władysław Ortyl,
Marszałek Województwa
Podkarpackiego

W rozwoju branży kosmicznej widzimy dużą szansę dla regionu. Ma to swoje uzasadnienie w jasno zdefiniowanym potencjale naukowo-badawczym i edukacyjnym – mówi Władysław Ortyl, Marszałek Województwa Podkarpackiego.

Fot. archiwum UMWP w Rzeszowie

Wchodzimy w rok, który w znacznym stopniu będzie decydował o wykorzystaniu Funduszy Europejskich w tej perspektywie finansowej. Już w 2019 r. Komisja Europejska przyjrzy się, jak wydatkowane zostały unijne pieniądze. W jakim miejscu jest Podkarpacie na koniec 2016 r.?

Nadrabiamy niemal roczne opóźnienie, które spowodowane było późniejszym zakończeniem negocjacji i przedłużającym się przygotowywaniem dokumentów na poziomie unijnym i krajowym, niezbędnych do rozpoczęcia wydatkowania środków. Wdrażanie Regionalnego Programu nabiera tempa. Według danych na koniec października wartość dofinansowania zgłoszonego przez beneficjentów we wnioskach stanowiła ok. 45% alokacji RPO WP (ok. 4 mld zł). To drugi wynik w kraju. Ponadto ok. 2 tys. projektów najpopularniejszego naboru dla przedsiębiorców przeszło już ocenę merytoryczną. Dla pracowników urzędu marszałkowskiego i ekspertów był to okres wytężonej pracy. Czujemy presję czasu, lecz pośpiech nie może obniżyć jakości. Chcemy, żeby wszystkie wnioski zostały dokładnie sprawdzone, a dofinansowanie otrzymały najlepsze przedsięwzięcia.

Jeśli chodzi o wydane pieniądze, to opierając się na danych z wniosków o płatność, mogę powiedzieć, że jesteśmy na poziomie ok. 1% alokacji, czyli powyżej średniej krajowej. Szacujemy, że pod

koniec roku na rachunkach beneficjentów znajdzie się 2% alokacji. W przyszłym roku ten wskaźnik powinien ostro ruszyć w górę i zobaczymy konkretne efekty wielu projektów. Przyspieszenie jest konieczne chociażby z tego względu, że w 2019 r. Komisja Europejska dokona przeglądu średniookresowego wdrażania Funduszy Europejskich w ramach RPO WP. Jestem pewien, że osiągniemy zakładane wskaźniki i zachowamy rezerwę wykonania stanowiącą 6% całkowitej alokacji.

Czy spodziewał się Pan takiego początku tej perspektywy finansowej, gdy negocjował Pan RPO WP z Komisją Europejską?

To z pewnością trudniejsza perspektywa. Pieniądze są inaczej polokowane. Duża część przeznaczona jest dla przedsiębiorców, z czego znaczny odsetek na projekty realizowane we współpracy ze sferą nauki. W porównaniu z poprzednią perspektywą mamy mniej funduszy na drogi, szpitale, kulturę czy turystykę. Beneficjentom trudno przyzwyczaić się do tych różnic i nadal liczą na to, że znajdzie się więcej pieniędzy, głównie na infrastrukturę drogową. My cierpliwie tłumaczymy, że Unia Europejska zmieniła priorytety.

W jakich dziedzinach województwo skorzystało dotychczas najbardziej w zakresie pomocy unijnej?

Wspominałem o wysokiej alokacji na przedsiębiorczość, którą – sądząc po dotychczasowym zainteresowaniu – podkarpacie firmy z powodzeniem zagospodarują. Bardzo dużym zainteresowaniem cieszył się nabór projektów w ramach działania 1.4 *Wsparcie MŚP*, na który wpłynęło 1335 wniosków na łączną kwotę dofinansowania prawie 2,9 mld zł. Cieszy mnie także, że powstaje coraz więcej nowych firm, które korzystają z unijnego wsparcia na rozpoczęcie działalności. Rynek pracy będzie się dynamiczniej rozwijał, kiedy zapewnimy wystarczającą liczbę miejsc w żłobkach i przedszkolach. Fundusze Europejskie pomagają nam w rozwoju infrastruktury opiekuńczej i edukacyjnej.

Wizytówką regionu jest Dolina Lotnicza, a być może wkrótce Dolina Kosmiczna. Niedawno odbyło się w Rzeszowie Forum Innowacji Sektora Kosmicznego. Czy to znak, że Podkarpacie wchodzi do najbardziej elitarnego sektora w zakresie nowoczesnych technologii?

Tak. W rozwoju branży kosmicznej widzimy dużą szansę dla regionu. Ma to swoje uzasadnienie w jasno zdefiniowanym potencjale naukowo-badawczym i edukacyjnym. W województwie ulokował swoją siedzibę klaster – Stowarzyszenie Grupy Przedsiębiorców Przemysłu Lotniczego „Dolina Lotnicza”. Polskimi badaniami dotyczącymi przemysłu lotniczego kieruje Centrum Zaawansowanych Technologii AERONET-Dolina Lotnicza, które skupia 11 instytucji naukowo-badawczych i ponad 100 przedsiębiorstw z branży lotniczej. Politechnika Rzeszowska dysponuje najnowocześniejszym laboratorium badań materiałowych dla przemysłu lotniczego, a Pratt & Whitney Rzeszów S.A. – dawne WSK „PZL-Rzeszów” SA – buduje własne, silne centrum badawczo-rozwojowe.

Skoro jesteśmy mocni w branży lotniczej – potrafimy kształcić dobrych fachowców, produkować ważne elementy do samolotów – to chcemy, by w przyszłości województwo podkarpackie znalazło się również wśród liderów branży kosmicznej. Przemysł lotniczy i kosmiczny wybraliśmy na inteligentną specjalizację, co ułatwi zaangażowanie Funduszy Europejskich w projekty z branży kosmicznej. We wrześniu współorganizowaliśmy w Jasionce Europejski Kongres Robotyczny, w którym ponad 300 konstruktorów z całego świata walczyło w konkursie łazików marsjańskich. O wysokiej randze wydarzenia świadczył fakt, że polski rząd przedstawił na kongresie założenia Polskiej Strategii Kosmicznej. Bierzymy także udział w konkursie Polskiej Agencji Kosmicznej na lokalizację na terenie naszego kraju inkubatora przedsiębiorczości Europejskiej Agencji Kosmicznej (ESA). Jeżeli nasz projekt zostanie wybrany, chcielibyśmy utworzyć taki inkubator w Jasionce. W przyszłym roku ESA dokona wyboru spośród czterech projektów, które zgłoszono do konkursu.

Przemysł lotniczy i kosmiczny ma wiele wspólnego z motoryzacją. W tej branży działa wiele firm w regionie, chociażby Pilkington z Chmielowa (szyby samochodowe), Kirchoff z Mielca (części do nadwozi), Federal Mogul z Gorzyc (produkcja tłoków do silników spalinowych) czy Uniwheels ze Stalowej Woli (felgi aluminiowe).

W sumie w regionie działa kilkadziesiąt firm z branży motoryzacyjnej. Zauważamy ten potencjał i zakładamy włączenie tego sektora do listy inteligentnych specjalizacji regionu. Byłaby to czwarta specjalizacja po lotnictwie i kosmonautyce, informa-

cji i telekomunikacji oraz sektorze jakości życia. Podstawą byłby klaster motoryzacyjny na wzór Doliny Lotniczej. Jak już wspominałem, wybór inteligentnych specjalizacji ma bezpośrednie przełożenie na możliwość zaangażowania środków unijnych w przedsięwzięcia z zakresu inteligentnych specjalizacji. Firmy działające w tych obszarach będą preferencyjnie traktowane w staraniach o przyznanie unijnego wsparcia.

Region to nie tylko duże ośrodki bogate w firmy i kadre naukową. Czy nie powiększa się dystans między Rzeszowem, Przemysłem, Stalową Wolą i resztą regionu? Czy Fundusze Europejskie dostatecznie silnie wspierają rozwój słabszych ośrodków?

Tak zaplanowaliśmy wsparcie w ramach RPO WP, żeby zmniejszać, a nie pogłębiać dysproporcje rozwojowe w regionie. Wyodrębniliśmy aż 8 biegunów wzrostu – miejskich obszarów funkcjonalnych: Krosno, Przemyśl, Stalowa Wola, Dębica-Ropczyce, Sanok-Lesko, Jarosław-Przeworsk, Tarnobrzeg i Mielec, które będą mogły brać udział w dedykowanych im konkursach. Ponadto w ramach naszego RPO wydzielona została pomoc dla 11 powiatów wymagających szczególnego wsparcia. Planujemy zastosowanie dla nich kryteriów premiujących w ramach 6. osi priorytetowej *Spójność przestrzenna i społeczna* oraz dedykowanych konkursów w ramach dwóch działań 7. Osi *Regionalny rynek pracy – 7.1 Poprawa sytuacji osób bezrobotnych na rynku pracy* (alokacja 10,7 mln euro) oraz 7.3 *Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości* (alokacja 5,5 mln euro). Ponadto preferencje punktowe otrzymają także w osi 2. *Cyfrowe Podkarpacie* i 4. *Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego* beneficjenci realizujący projekty na obszarze objętym Programem Strategicznego Rozwoju Bieszczad i Programem Strategicznym „Błękitny San”.

Zna Pan Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej (PO RPW) od samego początku. Jak ocenia Pan jego bieżący etap? Czy wprowadzone zmiany okazują się korzystne?

To program ponadregionalny i musiał odgrywać rolę dodatkowego wsparcia w stosunku do programów regionalnych. Projekty realizowane z PO RPW miały pomóc budować mosty pomiędzy pięcioma województwami Polski Wschodniej, wspierać ponadregionalną infrastrukturę kolejową i drogową, a także współpracę między uczelniami i firmami. Dobrym przykładem jest wybudowany dwa lata temu most w Połańcu, który łączy nasze województwo ze świętokrzyskim. To przykład inwestycji, która ma ogromne znaczenie dla projektów rozwijających się w obu województwach, m.in. dla działających w sąsiadujących województwach Specjalnych Stref Ekonomicznych.

W Brukseli rozmawia się już intensywnie o funduszach po 2020 r. Czy możliwe jest utrzymanie tempa rozwoju przy znacznie okrojonej polityce spójności?

Po Brexicie czeka nas dyskusja w Unii Europejskiej, jak sfinansować politykę spójności bez brytyjskiej składki do wspólnego budżetu. Pomimo czarnych chmur, sądzę, że Podkarpacie uzyska porównywalną pomoc z tą, którą dostaliśmy na lata 2014-2020.

Rozmawiał Andrzej Szoszkievicz

Zdjęcie: most na Wisłoku, łączący ulicę Lubelską z rondem im. Jacka Kuronia

Fot. Robin Holm

INTELIĞENTNY RZESZÓW

Idea Smart City zawałdnęła umysłami urbanistów i samorządowców na całym świecie. Najbardziej spektakularne przykłady jej wdrażania obserwujemy w Azji. W Korei Południowej na 600 hektarach ziemi wyrwanej morzu powstaje miasto Songdo, w którym nowe technologie mają wynieść życie mieszkańców na dotychczas nieosiągalny poziom. Z kolei w Chinach trwa realizacja 193 pilotażowych projektów mających przekształcić wybrane miasta w inteligentne metropolie. A jak wypadają na tym tle polskie miasta, w tym Rzeszów? I w jakim stopniu pomagają im Fundusze Europejskie?

Choć nie istnieje jedna definicja *Smart City* (pol. inteligentne miasto), sama koncepcja jest już naukowo ugruntowana i sprowadza się do wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych, które ułatwiają zarządzanie miastem, a także umożliwiają większą partycypację mieszkańców w zarządzaniu nim. Te elementy przekładają się na wzrost jakości życia, przede wszystkim w zakresie podniesienia mobilności, rozwoju sektora edukacji (a co za tym idzie – kapitału ludzkiego) czy przyjazności dla środowiska.

Według danych twórców projektu *Polskie Miasto Przyszłości*, zrzeszającego czołowych dostawców nowoczesnych technologii dla miast, obecnie ok. 14% miast nad Wisłą korzysta z inteligentnych rozwiązań. Odsetek ten będzie zapewne szybko rósł, bowiem w ramach Funduszy Europejskich na lata 2014-2020 na projekty z zakresu *Smart City* przeznaczono ok. 18 mld euro. Dla porównania, w Danii, będącej europejskim liderem w dziedzinie inteligentnych rozwiązań, odsetek miast korzystających z inteligentnych rozwiązań sięga 50% (wg rankingu *EU-28 Smart City* sporządzonego przez Komisję Przemysłu, Badań Naukowych i Energii Parlamentu Europejskiego w 2015 r.).

Polskimi liderami w zakresie wykorzystania nowych technologii są Warszawa oraz Wrocław, które w zestawieniu *IESE Cities in Motion* z 2016 r., sporządzonego przez naukowców Uniwersytetu Nawarry, zajęły odpowiednio 74. oraz 94. miejsce na 180 europejskich sklasyfikowanych metropolii. Analizując inteligencję Wrocławia, twórcy rankingu zwrócili uwagę na wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w procesie zarządzania miastem, z kolei Warszawa imponuje organizacją transportu publicznego. A jak na tle polskich miast wypada Rzeszów?

Czy Rzeszów jest już smart?

Stolica województwa podkarpackiego znalazła się wśród 70 najbardziej inteligentnych miast Europy, średniej wielkości, według rankingu sporządzonego przez konsorcjum uniwersytetów z Austrii, Słowenii i Holandii. Co prawda raport zatytułowany *Smart cities Ranking of European medium-sized cities* powstał jeszcze w 2007 r., jednak do dzisiaj pozostaje jedynym kompleksowym opracowaniem naukowym, badającym inteligencję miast liczących od 100 do 500 tys. mieszkańców. A warto dodać, że od tego

czasu Rzeszów robi coraz więcej, aby zasłużyć na miano *smart* – w mieście rośnie liczba szkół wyższych, w centrach handlowych powstają punkty umożliwiające załatwienie spraw urzędowych, a dostęp do szerokopasmowego internetu ma coraz więcej mieszkańców. Bycie *smart* to również detale, których w Rzeszowie nie brakuje, jak np. energooszczędne diody w latarniach miejskich czy też wprowadzenie systemu sterowania sygnalizacją świetlną, która priorytetowo traktuje pojazdy komunikacji miejskiej.

W Rzeszowie rozkwita również idea inteligentnego miasta zarówno wśród przedsiębiorców, aktywistów miejskich, przedstawicieli nauki i kultury, jak i władz miasta. Przez ostatni rok na Uniwersytecie Rzeszowskim odbywały się cykliczne konferencje poświęcone inteligentnym rozwiązaniom w miastach, a patronowali im wspólnie rektor uniwersytetu oraz prezydent Rzeszowa. W ubiegłym roku narodził się również ruch miejski Rzeszów Smart City, który ma zaszczepiać mieszkańcom nowoczesne myślenie o swoim mieście.

Specjalizacja: niskoemisyjny transport

Niewątpliwie jednym z najważniejszych elementów w inteligentnych miastach jest ekologiczny i efektywny transport publiczny. W związku z planowanymi inwestycjami do połowy grudnia br. w Rzeszowie będą trwały kompleksowe badania natężenia ruchu, dostępności miejsc parkingowych, liczby pasażerów w środkach komunikacji miejskiej, a także ankiety wśród mieszkańców miasta. Wyniki mają się przełożyć na konkretne inwestycje i podnieść mobilność rzeszowian.

Od 2015 r. dla Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF) przygotowany jest Plan Gospodarki Niskoemisyjnej, który kreśli ambitne cele na 2024 r. Obszar ma stać się liderem działań na rzecz poprawy jakości powietrza oraz wykorzystania technologii niskoemisyjnych i OZE. Jednym z celów szczegółowych jest rozbudowa i modernizacja infrastruktury transportowej. Należy bowiem pamiętać, że choć transport publiczny odpowiada zaledwie za 0,5% emisji dwutlenku węgla na obszarze ROF, inwestycje w infrastrukturę drogową przełożą się również na zmniejszenie stężenia zanieczyszczeń emitowanych przez transport indywidualny, a te generują ponad 30% dwutlenku węgla.

Próba znalezienia ekologicznej równowagi ma również wymiar konkurencyjno-promocyjny. Zgodnie z Planem, w ciągu najbliższych ośmiu lat transport zbiorowy ma stać się atrakcyjną alternatywą dla własnego samochodu. Niezbędnym elementem będzie wymiana taboru MPK, którego koszt szacuje się na 18,5 mln zł, a także budowa wiat przystankowych z kolektorami słonecznymi oraz budowa przemyślanego systemu ścieżek rowerowych, który ma uzupełniać się z transportem publicznym.

Wszystkie te aktywności mogą uzyskać dofinansowanie w ramach działania 5.5 *Niskoemisyjny transport miejski – zintegrowane inwestycje terytorialne*. – O środki mogą się ubiegać gminy wchodzące w skład ROF, poza Gminą Miasto Rzeszów. Samo Miasto Rzeszów może aplikować o dofinansowanie inwestycji na swoim terenie w ramach Programu Operacyjnego Polska Wschodnia – wyjaśnia Dorota Przypek-Ochab, kierownik oddziału wyboru projektów w zakresie cyfrowego Podkarpacia oraz infrastruktury komunikacyjnej w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Podkarpackiego.

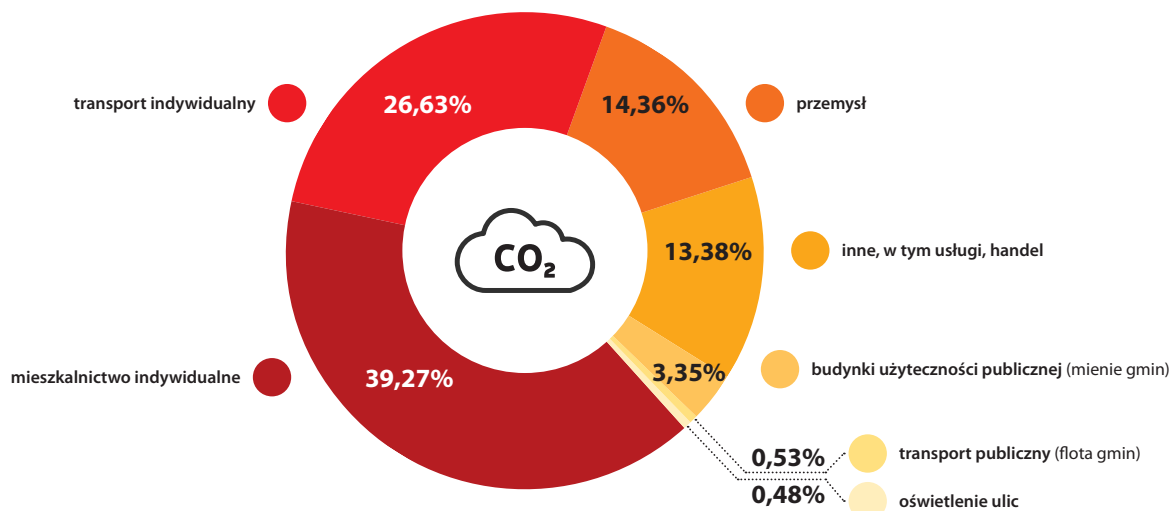
RPO a niskoemisyjny transport

Ekologiczny transport na Podkarpaciu, poza obszarem ROF, jest finansowany również z innych działań RPO WP. 25 października br. zakończył się nabór wniosków w konkursie dla działania 5.4 *Niskoemisyjny transport miejski*. – W jego ramach wpłynęło do nas 6 projektów. Obecnie trwa weryfikacja techniczna, a następnie wnioski, które uzyskają pozytywny wynik, zostaną poddane ocenie formalnej i merytorycznej. Planowany termin rozstrzygnięcia konkursu to kwiecień 2017 r. – mówi Dorota Przypek-Ochab.

O wsparcie mogły się ubiegać projekty przewidujące zakup lub modernizację ekologicznego transportu miejskiego, przede wszystkim napędzanego energią elektryczną, silnikami hybrydowymi, wodorem czy biopaliwami. Finansowaniu podlegał również zakup konwencjonalnych środków transportu, ale spełniających wyśrubowane normy emisji spalin EURO VI. W zakres działania wchodziły ponadto inwestycje dotyczące infrastruktury drogowej, poprawiające jakość funkcjonowania systemu miejskiego transportu publicznego, a także działania promocyjne związane z inwestycjami w niskoemisyjne formy transportu.

Andrzej Szoszkiewicz

Procentowy udział poszczególnych sektorów w emisji ekwiwalentu dwutlenku węgla na terenie Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego

Źródło: Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF) – wrzesień 2016 r.

Zdjęcie: Centrum Obszarowego Sterowania Ruchem i Zarządzania Transportem Publicznym

Zdjęcie: tablica informująca o czasie przyjazdu autobusu

Zdjęcie: nowoczesny i ekologiczny autobus

Zdjęcie: zakup biletu w biletomacie

NOWOCZESNA KOMUNIKACJA MIEJSKA

Samorząd Rzeszowa od lat zabiega, by mieszkańcy mogli szybko, bezpiecznie i wygodnie dotrzeć do celu. Dlatego zainwestował ponad 535 mln zł w infrastrukturę i nowoczesne rozwiązania teleinformatyczne. Przebudowany został układ komunikacyjny, przybyło ekologicznych autobusów, a pasażerowie mogą korzystać z e-biletu i elektronicznej informacji.

W ostatnich latach samorząd zrealizował w ramach tzw. Rzeszowskiego Programu Transportowego trzy wzajemnie się uzupełniające projekty. Efektem tych działań jest 10-procentowy wzrost liczby przewożonych osób. Jednak celem, do którego dąży samorząd, jest przekonanie większości mieszkańców do korzystania z komunikacji miejskiej. Wpłyne to na zmniejszenie natężenia ruchu w mieście, a tym samym poprawi się jakość powietrza.

Po pierwsze: infrastruktura

Największy z projektów – *Budowa systemu integrującego transport publiczny miasta Rzeszowa i okolic* – składał się z trzech istotnych komponentów. Na potrzeby komunikacji miejskiej przebudowano i zmodernizowano główne ulice (Podkarpacką, Dąbrowskiego, Rejtana, Lubelską, Warszawską) oraz węzeł Aleja Wyzwolenia – ulica Warszawska. Rozbudowano i przebudowano skrzyżowania, a także – głównie w ciągu drogi krajowej nr 4 – wykonano śluzy autobusowe. Uzupełnieniem tego systemu są wytyczone buspasy, którymi poruszają się autobusy w godzinach szczytu – rano i po południu.

W ramach drugiego komponentu zakupiono 80 nowoczesnych i ekologicznych autobusów, z czego 30 zasilanych jest sprężonym gazem ziemnym (CNG). Wszystkie wyposażone są w informację pasażerską i biletomaty. Trzeci komponent polegał na wprowadzeniu systemów teleinformatycznych tworzących Rzeszowski Inteligentny System Transportowy. – Drogą radiową informacje z autobusów i skrzyżowań przekazywane są do Centrum Obszarowego Sterowania Ruchem i Zarządzania Transportem Publicznym. Dane te pozwalają na skuteczne zarządzanie ruchem w mieście – mówi Marek Ustrobiński, wiceprezydent Rzeszowa.

W Centrum dyżurni śledzą obraz z 70 kamer zainstalowanych na głównych ulicach i skrzyżowaniach. Dzięki temu mogą podejmować szybkie decyzje i w sytuacjach awaryjnych odpowiednio sterować sygnalizacją świetlną, by ruch przemieścił w odpowiednich kierunkach. Jednym z głównych elementów tego systemu jest priorytetowe traktowanie autobusów na skrzyżowaniach. Pozwala to na ograniczenie spóźnień w rozkładzie jazdy. – Czujnik odbiera informacje przekazywane drogą radiową z urządzenia zamontowanego w pojeździe. Jeśli system wyłapie informacje

• BENEFICJENT – Gmina Miasto Rzeszów

Projekt	Wartość projektu	Dofinansowanie UE	Program	Okres realizacji
Budowa systemu integrującego transport publiczny miasta Rzeszowa i okolic	ok. 330,82 mln zł	ok. 250,04 mln zł	Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013	kwiecień 2007 – czerwiec 2015
Poprawa funkcjonowania komunikacji publicznej w centrum Rzeszowa poprzez ograniczenie ruchu tranzytowego i wprowadzenie strefy płatnego parkowania	ok. 187,16 mln	ok. 155,26 mln zł	Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013	kwiecień 2011 – grudzień 2015
Rozbudowa inteligentnego systemu transportu drogowego na terenie miasta Rzeszowa	ok. 16,23 mln zł	ok. 12,38 mln zł	Infrastruktura i Środowisko 2007-2013	sierpień 2010 – grudzień 2015

o spóźnieniu danego autobusu, zielone światło dla jego kierunku ruchu zostanie wydłużone do momentu, aż opuści on skrzyżowanie. Tak jest na ulicach Dąbrowskiego i Piłsudskiego – wyjaśnia Krzysztof Łakota z Miejskiego Zarządu Dróg.

W ramach projektu powstał też system informacji pasażerskiej, który przekazuje informacje za ile minut przyjedzie autobus danej linii na konkretny przystanek. Przy głównych ulicach miasta zamontowano 17 dużych tablic dla kierowców indywidualnych. Wyświetlany jest na nich czas dojazdu do centrum, ale też pojawiają się informacje o korkach, wypadkach czy zamkniętych ulicach. Podawane są informacje o proponowanych objazdach, temperaturze i warunkach pogodowych. Wszystkie dane pochodzą z Centrum Obszarowego Sterowania Ruchem.

Ułatwienia dla pasażera

Systemy teleinformatyczne służą nie tylko do szybkiego reagowania w sytuacji wzmożonego ruchu czy wypadków, ale też umożliwiają długofalowe działania. Dane pokazujące, ile pojazdów wjechało do miasta i jakimi ulicami się przemieszczają, oraz informacje zbierane z zamontowanych w autobusach bramkach (liczące, ilu pasażerów korzysta z danej linii i w jakich godzinach) posłużyły do dostosowania rozkładu jazdy do rzeczywistych potrzeb. W oparciu o nie w listopadzie tego roku zmieniono rozkład jazdy i wprowadzono dodatkowe kursy autobusów na liniach, na których pomiary pokazały przepełnienie w godzinach szczytu. Zwiększona została także liczba kursów w dni robocze (np. autobus nr 34 wykonuje ich teraz 47, a wcześniej było to 31 na dobę).

Użytkownicy komunikacji miejskiej mogą korzystać z Rzeszowskiej Karty Miejskiej (RKM). To wygodne rozwiązanie pozwala na elektroniczny zakup i doładowanie biletu. Właściciel karty, który nie wykupi biletu miesięcznego, może podróżować autobusami miejskimi po opłaceniu przejazdu środkami zgromadzonymi w elektronicznej portmonetce. System pobierze stosowną opłatę na podstawie wejścia i wyjścia z autobusu. W przyszłości RKM ma być wykorzystywana jako karta wstępu do miejskich instytucji.

– 10-procentowy wzrost liczby pasażerów i 64-procentowy wzrost punktualności przejazdów autobusów to efekty tego projektu. Odnotowaliśmy także więcej sprzedanych biletów dzięki zwiększeniu form sprzedaży, począwszy od elektronicznej, poprzez biletomaty, aż do zakupu u kierowcy – mówi wiceprezydent Marek Ustrobiński.

Piąty most na Wisłoku

Pierwszy projekt dopełnił kolejny – *Poprawa funkcjonowania komunikacji publicznej w centrum Rzeszowa poprzez ograniczenie ruchu tranzytowego i wprowadzenie strefy płatnego parkowania.*

Powstał 480-metrowy most na Wisłoku, łączący ulicę Lubelską z rondem im. Jacka Kuronia. Most stanowi domknięcie obwodnicy miasta od strony północnej. To bardzo potrzebne uzupełnienie systemu komunikacyjnego Rzeszowa, ponieważ wyprowadza znaczną część ruchu z centrum. – Od początku tego roku zaczęła też obowiązywać strefa płatnego parkowania. Powstała po wielu interwencjach mieszkańców, którzy zwracali uwagę, że w centrum znajduje się dużo instytucji publicznych, ale w dni robocze brakuje miejsc parkingowych. Strefa płatnego parkowania wymusiła rotację na miejscach postojowych. Efektem jest zmniejszenie o 4% ruchu samochodów osobowych w centrum – dodaje Marek Ustrobiński. Sprawne zarządzanie strefą wspiera wdrożony w ramach projektu system teleinformatyczny.

Rozbudowa inteligentnego systemu transportu drogowego na terenie miasta Rzeszowa to trzeci projekt, który zrealizowało Miasto. Poza dalszą rozbudową informacji pasażerskiej zakupiono i zainstalowano system preselekcyjnego ważenia pojazdów. Na wjazdach do Rzeszowa umieszczono wagi elektroniczne, które kontrolują tonaż wszystkich wjeżdżających samochodów. System informuje o tych, które są przeciążone, a tym samym mogą niszczyć drogi. Dane przesyłane są do Inspekcji Transportu Drogowego, dzięki czemu inspektorzy mogą podjąć stosowne działania. Według danych pojazdy o nadmiernym tonażu stanowią 2 promile w stosunku do liczby pojazdów wjeżdżających do miasta.

Pomysłów wciąż wiele

Samorząd ma w planach dalsze inwestycje w systemy elektroniczne, infrastrukturę drogową i przystankową. W zamierzeniach jest realizacja Rzeszowskiego Centrum Komunikacyjnego (RCK) integrującego transport kolejowy oraz komunikację autobusową podmiejską i miejską. – W przygotowaniu są trzy spójne projekty o wartości prawie pół miliarda złotych, na które chcemy pozyskać dofinansowanie z Programu Operacyjnego Polska Wschodnia 2014-2020 – wyjaśnia Paweł Potyrański, zastępca Dyrektora Wydziału Pozyskiwania Funduszy. Miasto planuje kupić ponad 130 pojazdów, w tym elektrycznych. Kilka z nich ma obsługiwać trasę „0” prowadzącą wokół centrum.

Miejmy nadzieję, że wszystkie inwestycje zostaną zrealizowane, a mieszkańcy Rzeszowa i przyjezdni będą mogli jeszcze sprawniej poruszać się po mieście ekologicznymi, nowoczesnymi i wygodnymi autobusami miejskimi.

Barbara Kozłowska

KOMUNIKACYJNA BRAMA EUROPY

Zdjęcie: fragment arterii w rejonie ul. Podkarpackiej w Rzeszowie

Fot: Robin Holm

Jednym z atutów województwa podkarpackiego może stać się nowoczesna infrastruktura komunikacyjna. To nie tylko autostrada A4, która łączy wschodnią i zachodnią granicę Polski, czy trasa ekspresowa S19. Komunikacyjna mapa regionu jest znacznie bogatsza, a tworzy ją coraz więcej dróg lokalnych o standardzie europejskim, nowoczesne terminale przeładunkowe i szlaki kolejowe.

Podkarpacie można nazwać „komunikacyjną bramą” na rynki wschodnie. Rzeszów jest jednym z najważniejszych ogniw na szlaku od Drezna do Kijowa i jeszcze dalej, na rozległe obszary Euroazji. Kolejowa magistrala E30 jest częścią Transeuropejskiej Sieci Transportowej (tzw. TEN-T). Przeładunek ładunków wielkogabarytowych odbywa się w ponad 50 terminalach. Łączność ze światem i sprawna obsługa ruchu pasażerskiego oraz towarowego zapewnia również lotnisko Rzeszów-Jasionka.

W ciągu kilku ostatnich lat szeroko rozumiana infrastruktura komunikacyjna została na Podkarpaciu unowocześniona. Jeśli jednak region ma być „komunikacyjną bramą” z zachodu na wschód i uchronić się przed negatywnymi skutkami narastającego ruchu tranzytowego, konieczne są dalsze inwestycje. Dlatego rozwój infrastruktury transportowej jest jednym z priorytetów Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego (RPO WP).

Transport na piątkę

Oś dotycząca infrastruktury komunikacyjnej w regionalnym programie została oznaczona numerem 5. Numeracja wymowna i symboliczna, bo władze regionu chcą transportu na piątkę – nowoczesnego, bezpiecznego i sprawnego. Takiego, który pogodzi potrzeby ruchu lokalnego i tranzytowego, będzie sprzyjał rozwojowi gospodarczemu, ale równocześnie nie spowoduje degradacji środowiska naturalnego. Jedyną drogą do osiągnięcia tych wszystkich celów jest transport zrównoważony. Jego powstanie zakłada „Program strategiczny rozwoju transportu województwa podkarpackiego do roku 2023”, przyjęty przez władze regionu.

Z Funduszy Europejskich zostaną sfinansowane ważne dla Podkarpacia inwestycje, które dotyczyć będą m.in. modernizacji i remontów już istniejących dróg oraz budowy ich nowych odcinków, unowocześnienia kolejowych terminali przeładunkowych, a także rozbudowy linii kolejowych. Łącznie na poprawę powią-

zań komunikacyjnych wewnątrzregionalnych i tych o znaczeniu krajowym oraz międzynarodowym Zarząd Województwa Podkarpackiego przeznaczy do 2020 r. ponad 400 mln euro.

Szerokiej drogi...

Istotnym wyzwaniem jest pogodzenie potrzeb mieszkańców (ruchu lokalnego) i tych, którzy są tutaj tylko przejazdem (ruchu tranzytowego). Dlatego inwestycje realizowane w ramach działania 5.1 *Infrastruktura drogowa* są podzielone na dwie podstawowe kategorie. Pierwszą tworzą projekty dotyczące dróg wojewódzkich. To trasy między podkarpackimi miastami subregionalnymi (Krosno, Mielec, Przemyśl, Stalowa Wola, Tarnobrzeg), które zapewniają łączność całego regionu z krajowymi i międzynarodowymi szlakami komunikacyjnymi. – Łączny koszt inwestycji w tego typu projekty wynosi ponad 270 mln zł – mówi Ryszard Jur, dyrektor Departamentu Wdrażania Projektów Infrastrukturalnych RPO Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego.

Drugą grupę inwestycji stanowią projekty dotyczące tras lokalnych. To drogi powiatowe i gminne, które jednak mają znaczenie ponadlokalne. W już rozstrzygniętym naborze dofinansowanie otrzymało sześć inwestycji (zob. ramka).

Jedną z nich jest przebudowa drogi powiatowej Nowy Kamień – Łętownia – Sarzyna w powiecie leżajskim. To drugi etap modernizacji tej trasy. Największym problemem są tutaj liczne pęknięcia poprzeczne asfaltu, ubytki w nawierzchni, niedrożne rowy oraz przepusty wodne. Dzięki dofinansowaniu drogowcy nie tylko poprawią stan techniczny drogi, ale także ją poszerzą, a w miejscowości Wólka Łętowska położą dodatkowo 3 km chodnika. Powstanie też rekreacyjna ścieżka rowerowa. Zyskają więc wszyscy – kierowcy, piesi i rowerzyści. – Inwestycja umożliwi także skomunikowanie przyległych obszarów z regionalną i krajową siecią dróg, w tym z drogą ekspresową S19. To z pewnością pozytywnie wpłynie na aktywizację gospodarczą w regionie, a w wymiarze lokalnym zwiększy atrakcyjność obszarów przewidzianych pod

Fot. Robin Holm

Zdjęcie: infrastruktura kolejowa

DZIAŁANIE 5.1 *Infrastruktura drogowa – projekty z zakresu dróg lokalnych wybrane do dofinansowania*

1. **Powiat Dębicki** – Łącznik Węzeł Zachodni A-4 – Straszęcin – Dębica
2. **Powiat Leżajski** – Przebudowa drogi powiatowej nr 1084R (Nowy Kamień) dr. pow. – Łętownia – Sarzyna w km 4 +300 – 6+250 i 10+900 – 15+052 – II etap
3. **Gmina Stalowa Wola** – Lepsza dostępność transportowa w ruchu drogowym na terenie Gminy Stalowa Wola poprzez stworzenie bezkolizyjnego dojazdu do kolejowego dworca pasażerskiego zlokalizowanego w sieci TEN-T
4. **Powiat Jarosławski** – Poprawa powiązań komunikacyjnych Powiatu Jarosławskiego poprzez przebudowę dróg powiatowych Nr 1725 R Jarosław – Pawłosiów, Nr 1725 R ul. Pawłosiowska pomiędzy autostradą A4 a miastem Jarosław
5. **Powiat Rzeszowski** – Budowa łącznika drogi ekspresowej S-19 – drogi powiatowej na odcinku od węzła Rzeszów – Południe do drogi krajowej Nr 19 – Etap I
6. **Powiat Niżański** – Przebudowa drogi powiatowej Nr 1048R Zdziary – Banachy łączącej węzeł drogi ekspresowej S19 „Zdziary” z drogą wojewódzką nr 858.

budownictwo jedno- i wielorodzinne, a także usługowe – podsumowuje Marek Śliż, starosta leżajski. Całkowity koszt inwestycji wynosi ponad 7 mln zł, w tym dofinansowanie w ramach RPO to ponad 6,6 mln zł. Pozostałe wydatki zostaną pokryte z budżetu Powiatu Leżajskiego oraz Miasta i Gminy Nowa Sarzyna.

Załadunek – rozładunek

Infrastruktura komunikacyjna to nie tylko drogi, ale także terminale. Są one ważnym elementem nowoczesnego systemu transportu i logistyki. W międzynarodowym ruchu tranzytowym są niezbędne – umożliwiają optymalizację procesów logistycznych, usprawniają sam transport, skracają czas załadunku i rozładunku.

W ramach działania 5.2 *Infrastruktura terminali przeładunkowych* Zarząd Województwa zarezerwował na modernizację i rozbudowę punktów przeładunkowych 42 mln zł. W pierwszym naborze konkursowym przeprowadzonym w 2016 r. żaden ze zgłoszonych projektów nie przeszedł etapu weryfikacji technicznej i nie został zakwalifikowany do oceny formalnej. Drugi konkurs zaplanowano na 2017 r. Władze regionu liczą, że ten termin dla terminali okaże się szczęśliwszy.

Stoi na stacji...

Choć pociągi mają konkurencję w postaci samochodów, to w systemie transportu zrównoważonego kolej może i powinna odgrywać ważną rolę. Dzięki inwestycjom planowanym w ramach działania 5.3 *Infrastruktura kolejowa* w Podkarpackiem pociągi nie trafią na boczny tor. Prawie 129 mln zł posłuży modernizacji linii kolejowych, odnowieniu dworców i wymianie taboru.

Dobrze rozwiniętej infrastruktury komunikacyjnej potrzebuje dziś każda gmina, powiat czy województwo. To – obok czynników ekonomicznych, społecznych i ekologicznych – jeden z podstawowych elementów decydujących o pozycji konkurencyjnej danego regionu na arenie międzynarodowej. Podkarpackie jest już na dobrej drodze, by uczynić z transportu ważne źródło swojego zrównoważonego rozwoju.

Waldemar Wierzyński

DOBRY CZAS DLA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI SPOŁECZNEJ

Zdjęcie: Paweł Maciechowski,
członek Polifonii Project

Fot. Robin Holm

Przedsiębiorczość społeczna – jak każda inna – do rozwoju potrzebuje sprawnych struktur i sprzyjającego prawa. Dlatego niedawna nowelizacja ustawy o zamówieniach publicznych i pojawienie się dodatkowych możliwości finansowania otwiera przed sektorem ekonomii społecznej na Podkarpaciu nowe możliwości.

Ekonomia społeczna łączy w sobie cele ekonomiczne i społeczne. W zależności od przewagi jednego lub drugiego czynnika może przybierać różne formy prawne. I tak, na jednym biegunie znajdują się warsztaty terapii zajęciowej, skupiające się na rehabilitacji osób niepełnosprawnych, na drugim zaś spółdzielnie socjalne, których głównym zadaniem jest działalność zapewniająca miejsca pracy. Niezależnie jednak od formy wszystkie podmioty ekonomii społecznej są instrumentami przeciwdziałającymi wykluczeniu społecznemu. Przy ich wsparciu osoby niepełnosprawne lub bezrobotne mogą wrócić do aktywnego życia społecznego i/lub zawodowego.

Prawo jeszcze bardziej społeczne

Sytuację podkarpackiego sektora ekonomii społecznej monitoruje Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej (ROPS) w Rzeszowie. Każdy typ podmiotu ekonomii społecznej ma własne, od-

mienne problemy. – Centra integracji społecznej i kluby integracji społecznej wskazują na kwestie administracyjne. Dla warsztatów terapii zajęciowej niezwykle istotne jest pozyskiwanie zleceń, nawiązanie współpracy ze środowiskiem lokalnym, zarówno z samorządowcami, jak i przedsiębiorcami, oraz zmiana sposobu ich postrzegania. Z kolei zakłady aktywności zawodowej wskazują na potrzeby specjalistycznych szkoleń, warsztatów dla kadry, w tym w zakresie obsługi klienta, doradztwa zawodowego, motywacji osoby niepełnosprawnej i pracowników niepełnosprawnych – wymienia Renata Skrabska z ROPS. Dla przedsiębiorstw społecznych utrudnieniem są słaba znajomość prawa spółdzielczego, marketingu i niewielka liczba zleceń. Największymi potencjalnymi zleciennodawcami są oczywiście lokalne samorządy. Potencjalnymi, bo jak przyznaje Alina Kręt z ROPS: – Na niedawnych spotkaniach z przedstawicielami samorządów lokalnych i ich jednostek organizacyjnych nadal przeważał lęk przed zastosowaniem klauzul społecznych, pomimo wprowadzonych niedawno do ustawy zmian.

Klauzule społeczne to rozwiązania prawne pozwalające uwzględnić w zamówieniach publicznych istotne kwestie społeczne. W polskim prawodawstwie pierwsze klauzule społeczne (m.in. klauzula propracownicza) pojawiły się w 2009 r., kolejne w 2014 r. Najnowsze zmiany, korzystne z punktu widzenia podmiotów ekonomii społecznej, przyniosła niedawna (z czerwca 2016 r.) nowelizacja Prawa zamówień publicznych. Art. 22 ust. 2 tej ustawy uprawnia zamawiającego do takiego określenia warunków udziału w postępowaniu, by o zlecenie mogły się ubiegać wyłącznie zakłady pracy chronionej czy przedsiębiorstwa społeczne zatrudniające osoby zagrożone wykluczeniem społecznym. Ważną zmianą są też przepisy umożliwiające wprowadzenie kryteriów oceny ofert odnoszących się do aspektów społecznych (np. integracji zawodowej). Klauzule społeczne są instrumentem mającym zrównoważyć tendencję do kierowania się w wyborze ofert kryteriami cenowymi. Rzeszowski ROPS ma nadzieję, że z czasem samorządy będą częściej korzystać z nowych możliwości prawnych. Dlatego promuje i nagradza te, które już teraz aktywnie współpracują z sektorem ekonomii społecznej. W tym roku po raz pierwszy zorganizował konkurs „Lider ekonomii społecznej w województwie podkarpackim”. Jedną z nagród był tytuł „Samorządu wspierającego rozwój ekonomii społecznej w województwie podkarpackim”. Powędrował on do gminy miasta Sanok. Sanoccy władarze zostali docenieni za szereg inicjatyw prospołecznych i obywatelskich, skierowanych dla dzieci, osób bezdomnych i niepełnosprawnych, oraz za stałą współpracę z podmiotami ekonomii społecznej, takimi jak zakłady pracy chronionej.

RPO dla ekonomii społecznej

Rozwiązania prawne w zakresie zamówień publicznych, jakkolwiek niezbędne, nie są jedyną formą wspierania ekonomii społecznej. W ramach RPO WP na jej rozwój przewidziano ponad 43 mln euro. Środki te zostaną przeznaczone na różnorodne działania przeciwdziałające wykluczeniu społecznemu. – Do końca 2019 r. planuje się utworzenie minimum 648 miejsc pracy w nowo powstałych przedsiębiorstwach społecznych oraz 123 miejsca pracy w przeliczeniu na pełne etaty w istniejących przedsiębiorstwach społecznych – wylicza Bartosz Kostecki, kierownik Wydziału Integracji Społecznej EFS Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Rzeszowie. Wcześniej trzeba jednak zadbać o regionalne struktury. Taki jest właśnie cel działania 8.5 *Wspieranie rozwoju sektora ekonomii społecznej w regionie*. W tegorocznym konkursie złożono 6 wniosków na funkcjonowanie Ośrodków Wspierania Ekonomii Społecznej (OWES). Wachlarz usług, jakie będą oferować OWES-y na Podkarpaciu, będzie bardzo szeroki. To m.in.:

- wsparcie szkoleniowo-doradcze – związane z zakładaniem oraz prowadzeniem przedsiębiorstwa (zakres tematyczny musi odpowiadać na indywidualne potrzeby uczestnika projektu)
- wsparcie finansowe – dotacje na tworzenie nowych miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych oraz mikrogranty, o które mogą ubiegać się podmioty społeczne, grupy realizujące inicjatywy dotyczące ekonomii społecznej
- wsparcie pomostowe (od 6 do 12 miesięcy) – w formie finansowej oraz szkoleniowo-doradczej, ma pomóc osiągnąć stabilność przedsiębiorstwom społecznym i przygotować je do samodzielnego funkcjonowania.

Na realizację tego typu zadań przeznaczono łącznie 100 mln zł.

Komu pomoże OWES?

- już działającym podmiotom ekonomii społecznej, przedsiębiorstwom społecznym i ich zrzeszeniom
- osobom lub podmiotom zainteresowanym założeniem i/lub prowadzeniem działalności w sektorze ekonomii społecznej, w tym w formie przedsiębiorstwa społecznego (np. spółdzielnia socjalna)
- partnerstwom i inicjatywom powoływanym na rzecz rozwoju ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej.

Źródło: WUP Rzeszów

Spółdzielnia socjalna – to brzmi dobrze!

Z unijnego wsparcia trzy lata temu skorzystała grupa młodych rzeszowian. Szukając swojej drogi zawodowej, trafili na szkolenie „Przedsiębiorcza społeczność – społeczna przedsiębiorczość” finansowane z Programu Kapitał Ludzki. Dzięki otrzymanej dotacji powołali spółdzielnię socjalną Polifonia Project, która prowadzi w Rzeszowie popularny klub muzyczny Vinyl. – Dla nas spółdzielnia socjalna to przede wszystkim ludzie, którzy chcą działać wspólnie. Chcemy być swego rodzaju odskocznią, dając twórczą, ambitną alternatywę na spędzanie wolnego czasu – mówi Paweł Maciechowski, członek Polifonii Project. Organizowanie koncertów to tylko niewielka część ich działalności. Spółdzielnia aktywnie działa w lokalnym środowisku ekonomii społecznej, m.in. wymieniając się doświadczeniami z innymi przedsiębiorstwami. Ta aktywność została zauważona i doceniona. We wspomnianym już konkursie zorganizowanym przez ROPS w Rzeszowie Polifonia Project otrzymała tytuł „Lidera ekonomii społecznej w województwie podkarpackim”. Oprócz zaszczytnego tytułu członkowie spółdzielni otrzymali nagrodę pieniężną. Zastrzyk finansowy się przyda, bo działalność prospołeczna jest kosztowna i wymaga ciągłego szukania dodatkowych źródeł finansowania.

Nowe źródło wsparcia

Takim źródłem finansowania dla podmiotów ekonomii społecznej mogą być instrumenty zwrotne. Już wkrótce ruszy projekt *Wdrożenie instrumentu pożyczkowego i reporenczeniowego w ramach Krajowego Funduszu Przedsiębiorczości Społecznej*, współfinansowany z PO WER. Ponad 154 mln zł przeznaczono na pożyczki dla podmiotów ekonomii społecznej, które mają trudności w zdobyciu komercyjnych kredytów. Dodatkowo 4,4 mln zł przeznaczono na instrument reporenczeniowy, którego celem jest zwiększenie dostępności zewnętrznych źródeł finansowania dla podmiotów ekonomii społecznej za pośrednictwem systemu funduszy poręczeniowych. Kwota przeznaczona na ofertę pożyczkową zostanie rozdzielona na pięć makroregionów (województwo podkarpackie tworzy makroregion wraz z województwami podlaskim i lubelskim). Środkami w ramach makroregionów dysponować będą pośrednicy finansowi wybrani przez Bank Gospodarstwa Krajowego. Aktualne informacje o wyborze pośredników, zasadach udzielania pożyczek i oprocentowaniu można śledzić na stronie banku (www.bgk.pl).

Monika Wierzyńska

Zdjęcie: ilustracja symbolicznie pokazująca szersze horyzonty

Fot. Obraz licencjonowany przez Depositphotos.com/Drukarnia Chroma

CHCESZ SIĘ ROZWIJAĆ – POSZERZ HORYZONTY

Realizacja udanego projektu badawczego w ramach RPO WP może być pierwszym krokiem do kolejnych, być może większych i ambitniejszych przedsięwzięć. Unia Europejska uruchomiła program Horyzont 2020, który pozwala na realizowanie innowacyjnych projektów w międzynarodowym partnerstwie.

Programy Unii Europejskiej postrzegane są jako trudno dostępne i skomplikowane w realizacji. To prawda, lecz w zamian uzyskujemy możliwość wysokiego poziomu dofinansowania i pracy w międzynarodowym otoczeniu. W ten sposób nasza innowacja ma większe szanse na sukces na zagranicznych rynkach.

Horyzont 2020

To największy w historii Unii Europejskiej program na rzecz badań i innowacji. Jego łączny siedmioletni budżet wynosi niemal 80 mld euro. Program ten stanowi narzędzie wdrażania Unii Innowacji, jednego z projektów przewodnich ogłoszonych w ramach strategii Europa 2020. Celem Unii Innowacji jest zwiększenie dostępu do finansowania badań naukowych oraz dopilnowanie, aby innowacyjne pomysły zamieniały się w produkty i usługi, które napędzają wzrost gospodarczy i tworzą miejsca pracy.

Na program składają się trzy filary, w ramach których określono tematy szczegółowe:

- Doskonała baza naukowa (Excellent Science)
- Wiodąca pozycja w przemyśle (Industrial Leadership)
- Wyzwania społeczne (Societal Challenges).

Dla wszystkich rodzajów projektów obowiązuje jedna stawka dofinansowania. UE pokrywa do 100% wszystkich kosztów kwalifikowanych. Wyjątkiem są projekty innowacyjne (tzw. innovation actions), gdzie 100% otrzymują tylko podmioty prawne o charakterze niezarobkowym, a pozostałe 70%.

W zależności od rodzaju konkursu konieczny jest udział partnerów. Najlepiej znaleźć ich, wykorzystując dotychczasowe kontakty w świecie nauki lub wykorzystując różnorodne narzędzia i portale networkingowe.

W ramach programu Horyzont 2020 przewidziano także działania dla MŚP. Oto niektóre z nich:

Instrument dla MŚP – skierowany jest do małych i średnich firm, które cechują się wysokim potencjałem wzrostu, mają innowacyjną technologię, produkt lub usługę i zamierzają wdrożyć je na rynek europejski bądź globalny, a w szczególności:

- innowacyjne małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP), których celem jest komercjalizacja posiadanego rozwiązania – produktu/usługi/technologii
- MŚP wykazujące ambicje do wzrostu i rozwoju w kontekście międzynarodowym.

Zaproponowane innowacyjne rozwiązanie powinno dotyczyć konkretnego problemu lub luki na rynku. Aplikować mogą pojedyncze MŚP, ale dopuszczane są też konsorcja narodowe lub międzynarodowe, które składają się z MŚP. Wsparcie finansowe ma umożliwić skuteczną komercjalizację danego rozwiązania na rynku europejskim poprzez weryfikację komercyjną i technologiczną (Faza I), doprowadzenie technologii do momentu, kiedy będzie gotowa do wdrożenia (Faza II) oraz opiekę ze strony ekspertów (Faza III). Dofinansowanym projektom przysługiwać będzie również wsparcie w postaci bezpłatnego coachingu oferowanego za pośrednictwem sieci Enterprise Europe Network. Poziom dofinansowania projektów: 70% (możliwe wyjątki). Instrumentu MŚP nie wlicza się do pomocy *de minimis*.

Działania Marii Skłodowskiej-Curie (MSCA) – to granty badawczo-szkoleniowe przeznaczone dla małych i średnich firm zainteresowanych:

- zatrudnieniem doświadczonych naukowców (program umożliwia zaproszenie naukowca z każdego kraju świata na okres od 12 do 24 miesięcy)
- współpracą z europejskimi instytucjami badawczymi lub dowolną instytucją, w tym przedsiębiorstwem z kraju pozaeuropejskiego (możliwy jest udział w projektach mających na celu wymianę wiedzy, pomysłów prowadzących do wypracowania nowych rozwiązań, produktów i usług)
- włączeniem się w szkolenia początkujących naukowców. Innowacyjne sieci szkoleniowe umożliwiają przedsiębiorcom udział w międzynarodowych projektach badawczo-szkoleniowych, w ramach których mogą zatrudnić naukowców od 3 do 36 miesięcy, organizować dla nich szkolenia, zapraszać na staże, a także realizować doktoraty.

W ramach projektów istnieje możliwość zapewnienia środków na atrakcyjne wynagrodzenia dla nowo zatrudnianych naukowców, pokrycie kosztów prowadzonych badań, oddelegowania pracowników, udział w szkoleniach i konferencjach, wydatki administracyjne związane z realizacją przedsięwzięcia.

Instrumenty zwrotne – InnovFin

W programie Horyzont 2020 uwzględniono oś „Dostęp do finansowania ryzyka”, w ramach której funkcjonuje instrument finansowy InnovFin. Jego zadaniem jest ułatwienie dostępu do kredytów, leasingów i pożyczek, niezbędnych do finansowania inwestycji. Instrument jest częścią tzw. Planu Junckera, którego celem jest rozwijanie i upowszechnianie instrumentów zwrotnych.

InnovFin oferuje preferencyjne finansowanie w formie leasingu lub pożyczki o wartości od 25 do 930 tys. euro, udostępnianej przez tzw. Narodowych Pośredników Finansowych Programów UE. Są to banki i firmy leasingowe, którym zostały udzielone gwarancje w ramach InnovFin. Dzięki temu pośrednicy mogą skrócić procedury i finansować nawet najbardziej niestandardowe i ryzykowne projekty. Przedsiębiorcy mogą zaś liczyć na bardziej atrak-

cyjną strukturę transakcji niż w ramach standardowego finansowania, a więc np. na korzyści cenowe.

W wymaganiach kwalifikujących do programu InnovFin uwzględniono 14 kryteriów innowacyjności. Przedsiębiorca starający się o leasing lub pożyczkę musi spełnić jedno z nich, aby otrzymać wsparcie. Zostały one opracowane w taki sposób, aby nie dyskwalifikowały przedsiębiorstw spoza branż nowych technologii, czy takich, które wcześniej skorzystały z dotacji unijnych. Dzięki elastycznemu rozumieniu pojęcia innowacyjności program daje dostęp do atrakcyjnego finansowania szerokiej grupie polskich firm.

Andrzej Szoszkwicz

DOKĄD PO INFORMACJE?

Zainteresowani programem Horyzont 2020 mogą zasięgnąć szczegółowych informacji w punktach kontaktowych na poziomie krajowym, jak i regionalnym.

Krajowy Punkt Kontaktowy ds. Instrumentów Finansowych Programów UE

Związek Banków Polskich
tel.: 22 696 64 95
e-mail: programy@zbp.pl
www.InstrumentyFinansoweUE.gov.pl

Krajowy Punkt Kontaktowy Programów Badawczych UE

tel.: 22 828 74 83
e-mail: kpk@kpk.gov.pl
www.kpk.gov.pl

Regionalny Punkt Kontaktowy Programów Badawczych UE (dla województw podkarpackiego i małopolskiego)

Politechnika Krakowska, Centrum Transferu Technologii (CTT PK)
tel.: 12 628 26 60
e-mail: aarmula@transfer.edu.pl
www.transfer.edu.pl

Centrum Innowacji i Transferu Technologii Politechniki Rzeszowskiej

tel.: 17 743 21 16
e-mail: szalacha@prz.edu.pl
www.citt.prz.edu.pl

Uniwersyteckie Centrum Transferu Technologii Uniwersytetu Rzeszowskiego

tel.: 17 851 87 19, 17 851 85 50
e-mail: uctt@ur.edu.pl
www.ctt.rzeszow.pl

Centrum Transferu Innowacji i Przedsiębiorczości

Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania
tel.: 17 866 11 21, 17 866 11 21
e-mail: wczajka@wsiz.rzeszow.pl
https://www.wsiz.rzeszow.pl

Portal Access2finance – informacje na temat finansowania o łącznej wartości ponad 100 mld euro w ramach różnych programów unijnych

WIĘCEJ OPOWIEŚCI, MNIJ STATYSTYKI

Podczas tegorocznego Europejskiego Tygodnia Regionów i Miast (EUWRC) uczestników korzystających z Twittera obiegła wiadomość napisana przez jednego z uczestników: „Ludzie są mniej zainteresowani suchymi liczbami i faktami, wolą wsłuchiwać się w autentyczne opowieści. Musimy narracją przekazać emocje”. Po tym tweecie w sieci rozgorzała dyskusja.

Temat podjęli politycy, specjaliści od komunikacji i dziennikarze. – Polityka spójności jest chyba najbardziej widoczną częścią Unii Europejskiej, dotyczącą milionów mieszkańców. Naszą słabością jest to, że nie udaje nam się skutecznie komunikować, jak dużą rolę Fundusze Europejskie wywierają w naszym życiu. 60-70% ludzi nie ma pojęcia, co UE dla nich robi – powiedziała Corina Crețu. – Reforma strategii komunikacji jest absolutnie konieczna, by dotrzeć do głów i serc obywateli Europy. – Niech ten apel nie pozostanie tylko pustymi słowami, ale przybliży nas do konkretnych działań – wtórował jej holenderski eurodeputowany Lambert van Nistelrooij. Z kolei Clarissa Hirst, australijska dziennikarka, a obecnie pracownik naukowy jednego ze szwedzkich uniwersytetów, napisała na swoim blogu: – Wierzę, że informacje na temat polityki spójności UE i jej wpływu na życie mieszkańców mogą być dużo lepiej podane.

Siła Facebooka, siła Twittera

Autorem zacytowanego na początku tweeta jest Claudio Nichele. Jego notatki z konferencji i warsztatów to nie zdania, lecz rysunki. Swój talent wykorzystuje też w wizualnej promocji projektów europejskich. Czasem jeden rysunek może więcej powiedzieć niż zapisana tekstem broszura promocyjna. – Z całego serca zgadzam się z panem Nichele, że to, co jest potrzebne, to historie, a nie statystyki. Wiele razy podczas Europejskiego Tygodnia Regionów i Miast słyszałam powtarzany jak mantrę fakt, że każde euro wydane w ramach polityki spójności przynosi wartość dodaną rządu 2,7 euro. To miła statystyka. Mogę zrozumieć, dlaczego to jest powtarzane tak często. Ale jakie to ma znaczenie dla nauczyciela w szkole wiejskiej w Hiszpanii? Albo studenta Erasmusa z Czech studiującego w Szwecji? Albo dla matki, która w pełnym wymiarze czasu pracy dba o trójkę dzieci w Polsce? Gdzie i jak te pieniądze są wydawane oraz jak możemy na tym skorzystać – to interesuje wszystkich! – pisze na swoim blogu Clarissa Hirst.

Sugestie Claudio Nichele i Clarissy Hirst odnoszą się nie tylko do skutecznego informowania o polityce spójności czy Funduszach Europejskich. Na Facebooku i Twitterze ludzie dzielą się swoimi emocjami na temat pracy, rodziny i wakacji, załączając zdjęcia, filmiki i rysunki. Taką komunikację, opartą na autentycznej narracji, z powodzeniem można wykorzystać w promocji projektów. Nowe przedszkole, pracownia komputerowa, wyjazd z misją gospodarczą to efekt zaangażowania i ciężkiej pracy konkretnych

osób. To można atrakcyjnie pokazać! Planując zatem stronę internetową, wydawnictwa cyfrowe lub papierowe, festyny bądź spotkania, zaproszmy dziennikarzy, blogerów, fotografów, kamerzystów i artystów. Zaplanujmy budżet promocyjny w taki sposób, by zaangażować te osoby do tworzenia interesujących treści na temat naszego projektu, oferując odbiorcom bardziej przystępny przekaz o jego efektach. Dodatkową zaletą zaangażowania pracujących na własny rachunek autorów, fotografów i filmowców jest rozwój lokalnej społeczności freelancerów.

Inną, równie świetną formą promocji, jest otwarcie projektów. Część projektodawców przyłącza się do majowej akcji Ministerstwa Rozwoju „Dni Otwarte Funduszy Europejskich”. To dobrze, ale kilka dni w roku to za mało, gdy przez ponad 360 dni mieszkańcy oglądają jedynie tablice informacyjne. Warto otworzyć projekty przez dłuższy czas, zapraszać mieszkańców, dzielić się swoją wiedzą i pasją, chwalić się dorobkiem. To zachęci do korzystania z efektów naszych przedsięwzięć i zarazi do myślenia nad nowymi, być może lepszymi przedsięwzięciami.

Andrzej Szoszkiewicz

Fot. mocup.com

DOKĄD PO INFORMACJE

LOKALNE PUNKTY INFORMACYJNE FUNDUSZY EUROPEJSKICH

ul. Kościuszki 7
39-300 **MIELEC**
tel.: 798 771 414, 798 771 650
godziny pracy:
pn. 7:30-18:00
wt. – pt. 7:30-15:30

ul. M. Dąbrowskiej 15
39-400 **TARNOBRZEG**
tel.: 15 823 61 46, 798 771 220
godziny pracy:
pn. 7:30-18:00
wt. – pt. 7:30-15:30

GŁÓWNY PUNKT INFORMACYJNY
FUNDUSZY EUROPEJSKICH

Al. Ł. Ciepłińskiego • 435-010 **RZESZÓW**
godziny pracy: pn. 7:30-18:00 • wt. – pt. 7:30-15:30
tel.: 17 747 64 15, 17 747 64 82 • faks: 17 747 64 83
e-mail: zapytaj@podkarpackie.pl

ul. Staszica 20
38-400 **KROSNO**
tel.: 798 771 192, 798 771 620
godziny pracy:
pn. 7:30-18:00
wt. – pt. 7:30-15:30

ul. Kościuszki 2
37-700 **PRZEMYŚL**
tel.: 16 678 56 32, 798 771 080
godziny pracy:
pn. 7:30-18:00
wt. – pt. 7:30-15:30

Rynek 18
38-500 **SANOK**
tel.: 798 771 215, 798 771 640
godziny pracy:
pn. 7:30-18:00
wt. – pt. 7:30-15:30

Strona internetowa RPO WP 2014-2020
www.rpo.podkarpackie.pl

Obserwuj nas również na Facebooku
www.facebook.com/rpowp2020